

Waarom de universiteit ontbrak

De universiteit was de grote afwezige bij de Canal Pride. Studenten vinden dat ze moeten kunnen demonstreren, de organisatie verbiedt dat. Gevolg: geen boot

5

Na de ramp Politiek leiders reageren soms te snel en te gevoelig, blijkt uit analyse van de Nederlandse en Belgische respons op de MH17-ramp en terroristische aanslagen in Brussel. 'Emotioneel spreken is spelen met vuur'

6

8

Marcel van Roosmalen 'Ik vlieg van de ene naar de andere drol'

13

Kunstenaars in Kyiv Studenten filmen terwijl de bommen vallen

Innovatiegeld verspild aan drank, diners en bonussen

Een Duits bedrijf dat zegt samen te werken met de Universiteit Leiden heeft belastinggeld verspild, blijkt uit onderzoek van Follow the Money. De directeur van EIT RawMaterials kreeg tienduizenden euro's aan bonussen en declareerde in totaal 85 duizend euro aan onkosten. 'Ze zijn bezig met geld verbranden.'

DOOR MARK REID

EIT Rawmaterials is een zogenoemde KIC, een knowledge and innovation community. Dit zijn ondernemingen die geld krijgen van de EU om innovatie aan te jagen en te helpen bij het te lijf gaan van grootschalige problemen zoals de energietransitie. In totaal zijn er 10 KIC's die sinds 2010 zo'n 6 miljard euro aan belastinggeld hebben uitgegeven. Maar bronnen zeggen tegen *Follow the Money* dat dit gemeenschapsgeld niet goed wordt besteed. KIC's zouden argeloos omgaan met declaraties en met groot gemak publiek geld over de balk smijten. Voormalige werkn-

‘Bovenop 25 duizend euro per maand, krijgt de directeur ook bonussen

mers zeggen dat ze ervan overtuigd zijn dat de KIC's 'belastinggeld verspillen' en bezig zijn met 'het verbranden van geld'. 'Het geld is bedoeld om innovatie te financieren, maar hun prioriteit was om de eigen kosten te dekken', aldus een oud-werknemer van EIT Food. In een eerder artikel onthulde FTM al dat het Europees Openbaar Ministerie onderzoek doet naar twee KIC's: InnoEnergy en EIT Manufacturing. Uit stukken die FTM heeft ingezien blijkt dat CEO van EIT Rawmaterials Bernd Schäfer honderden euro's aan bedrijfsgeld uitgaf aan een lunch en een diner, waarvan een groot deel aan wijn, ondanks de richtlijnen van het bedrijf om buitensporige maaltijdkosten en alcoholgebruik te vermijden. In 2025 declareerde Schäfer 85 duizend euro aan onkosten, goedgekeurd door de COO van het bedrijf. Schäfer keurde op zijn beurt weer de onkosten van de COO goed. Nog opvallender: de directeur van EIT Rawmaterials krijgt een salaris van 25 duizend euro per maand, maar ontvangt daar bovenop ook nog bonussen. De afgelopen jaren steeds twintigduizend euro, dit jaar zelfs zestigduizend. Deze bonussen mogen sinds 2023 niet meer betaald worden uit EU-gelden. In plaats daarvan moeten ze uit de andere inkomstenbron van de KIC's komen: lidmaatschapsgelden. Universiteiten en andere instellingen die zijn aangesloten, moeten jaarlijks tot wel 80.000 euro contributie betalen. Op haar website zegt EIT Rawmaterials dat onder andere de Universiteit Leiden, de TU Delft en TNO zijn aangesloten. Op vragen van FTM zegt een woordvoerder van de Universiteit Leiden dat de universiteit inmiddels niet meer verbonden is aan EIT Rawmaterials. De universiteit ging niet in op verdere vragen. TNO zegt vorig jaar het lidmaatschap te hebben opgezegd vanwege 'gebrek aan meerwaarde'.

Duitsers gaan aan de haal met Leidse studie

Een persbericht van de Technische Universiteit München draait de conclusies van een Leids onderzoek naar elektrische auto's compleet om. Hoogleraar Arnold Tukker plaatste op LinkedIn een scherpe kritiek waarin hij afstand neemt van het Duitse nieuws. 'Dit is wetenschappelijk totaal niet verdedigbaar'

DOOR MARK REID

Op 1 september publiceerden onderzoekers van de Technische Universiteit München (TUM) een zogeheten *white paper*, een niet *peer-reviewed* artikel, waarin ze kijken naar de rol van elektrische auto's in het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Diezelfde dag brengt de TUM een persbericht uit over dat onderzoek met de titel: 'TUM study reveals substantial misdirection in EU automotive regulation'. De strekking van het persbericht: omdat de EU alleen naar uitlaatemissies van auto's kijkt en niet naar de voetafdruk van de hele productieketen, halen we de Europese uitstootdoelen niet. Het nieuws wordt breed opgepikt. Verschillende Duitse media nemen het persbericht over en politici, onder wie de minister-president van deelstaat Beieren, gaan er mee aan de haal. Hun conclusie: elektrische auto's zijn niet nuttig voor het klimaat en de EU moet vooral niet meer focus gaan leggen op elektrische auto's ten koste van benzineauto's. Ook hoogleraar industriële ecologie Arnold Tukker krijgt het nieuws onder ogen. 'Die berichten in de Duitse media, tot de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* aan toe, vielen op bij een aantal collega's. Die benaderden mij, want wij werden als enige in dat persbericht geciteerd. Het persbericht gebruikt onze getallen om aan te tonen dat emissies niet snel genoeg omlaag gaan. Daarbij krijgt de EU een enorme veeg uit de pan: dit gebrek aan reductie zou komen omdat de EU de emissies van batterij- en stroomproductie niet meetelt in de koolstofvoetafdruk.' De TUM koppelt het feit dat een specifiek stuk EU-regelgeving alleen kijkt naar uitstoot tijdens het rijden aan de voorspelling dat emissiedoelen

niet worden gehaald, en haalt daarbij de studie van Tukker en zijn collega's aan om hun punt te ondersteunen. Omdat de EU zogenaamd blind zou zijn voor koolstofuitstoot tijdens fabricage van elektrische auto's zou er in 2030 nog miljoenen tonnen te veel CO₂ worden uitgestoten. Conclusie van de TUM: EU-emissiedoelen zijn gebaseerd op een waardeloze meetmethode. Maar dat is helemaal niet wat Tukker en zijn collega's concludeerden, en daarom volgens hem 'wetenschappelijk totaal niet verdedigbaar'. 'Het is volstrekt geen nieuws dat de productie van batterijen en elektriciteit nog niet koolstof-neutraal is. De EU heeft allang beleid om koolstofemissies op alle andere vlakken naast het rijden ook terug te brengen. We reduceren emissies van het verkeer inderdaad niet snel genoeg. Maar ons onderzoek wijst uit dat dat komt omdat we vervoer te weinig elektrificeren en te weinig groene stroom opwekken, niet omdat de EU alleen naar uitlaatemissies zou kijken. We moeten het stroomnet vergroenen en per 2030 van de benzineauto af.' Gek genoeg berekent het TUM *white paper* dat nu al elektrische auto's beter zijn. Het stelt dat als je naar de uitstoot over de complete levenscyclus van de auto kijkt, inclusief fabricage en stroomgebruik, elektrische auto's een 41 procent kleinere voetafdruk hebben. Dat is nog steeds een enorme verbetering ten opzichte van een verbrandingsmotor. En die voorsprong wordt volgens Tukker alleen maar groter. 'Die 41 procent is een gemiddelde. In landen met een relatief groen elektriciteitsnet, zoals Nederland, Noorwegen of Frankrijk, is het voordeel al flink hoger, en dat elektriciteitsnet vergroent nog steeds sterk. Daarnaast zijn

benzineauto's uitontwikkeld. Die verbeteren niet meer. Batterijen staan nog aan het begin van hun leercurve. Bijna elke maand lees je wel over een verbetering waardoor ze weer efficiënter worden of minder kritische materialen nodig hebben. 'De stekkerauto heeft de toekomst, ook al zijn ze in Beieren misschien bang voor wat de Chinese autofabrikanten kunnen doen. Concurrentiekracht behoudt je niet door je aan oude technologieën vast te klampen. De discussie hoe je in Europa de industriële capaciteit overeind houdt is keihard nodig, maar komt niet op gang. En dat is te wijten aan dat persbericht.' Nadat Tukker in een felle post op LinkedIn scherpe kritiek gaf op de TUM en afstand nam van het Duitse nieuws werd hij benaderd door een auteur van het *white paper* met de toezegging dat ze het persbericht zullen aanpassen. Maar dat is mosterd na de maaltijd, vindt de hoogleraar. De Duitse media zijn al aan de haal gegaan met het verhaal, een eventuele correctie op het originele persbericht krijgt volgens hem nog maar een fractie van de aandacht. Een woordvoerder van de TUM laat desgevraagd weten inderdaad bezig te zijn met een 'kleine correctie' in het persbericht in samenspraak met de auteurs van het *white paper*. 'Ze hebben ons erop gewezen dat er een of twee zinnen in stonden die niet helemaal correct waren. We kunnen een paar woorden aanpassen en dan klopt het weer. Maar als universiteit willen we eigenlijk ook niet veel langer bezig zijn met de communicatie over dit onderwerp.' De woordvoerder benadrukt dat het Duitse paper en persbericht zijn geschreven zonder beïnvloeding of financiering vanuit de politiek of de autoindustrie.

Waarom handelaren van tweedehands boeken aan de macht moeten komen

Je zult een tweedehandsboekhandelaar zijn en zo'n droomopdracht krijgen. In plaats van elke maand te sappelen in de hoop dat er aan het einde ervan genoeg over is om huur, gas en licht, en je bescheiden salaris te betalen, word je verzocht om duizenden uiteenlopende tweedehands titels te leveren. En de dag daarop weer. En de dag dáárop weer. Tweedehandsboekenparadijs. Maar tweedehandsboekenhandelaren blijken op meer manieren over onze collectieve ziel te waken dan alleen door hun normale werkzaamheden bestaande uit het beschikbaar maken en houden van oudere en andere kennis, inzichten, plezier, zienswijzen, levens, van alles wat zich aan papier laat toevertrouwen. Alsof dit nog niet genoeg is (zeker als je de winstmarges van de gemiddelde tweedehandsboekhandelaar in ogenschouw neemt), blijken deze handelaren zich bij hun leest te houden. Meer dan één potentiële koper van ongoddelijk grote hoeveelheden boeken kreeg namelijk al nul op het rekest. Waarom? Omdat geld niet alles vermag en de rest van de samenleving daar even aan moest worden herinnerd. Boekhandelaren voelden nattigheid toen onbekende klanten opeens vrachtladingen leesvoer begonnen te bestellen over de meest obscure onderwerpen (dijkverbreding in de Oost-Be-tuwe of de verspreiding van het reiki-gedachtegoed in Poughkeepsie, stel ik me zo voor), gingen vragen stellen en schrokken. De boeken waren namelijk bedoeld als voer voor AI-bedrijven - nu het gemiddelde AI-model het internet 'uit' heeft, moet de onstilbare honger van de bots door fysieke boeken worden bevredigd. En dat doet je door zo'n boek te scannen en zo in hapklare bits en bytes aan te bieden aan de AI, ter lering ende vermaak, zoals men vroeger placht te zeggen. Scannen kun je doen zoals in onze UB gebeurt. Op zo'n manier dat het te scannen boek er niet onder lijdt - er komt geen vouw of ezelsoor bij door het scannen. Maar dat kost tijd en kunde, dus je kunt een boek ook 'destructief scannen'. Met andere woorden, je voedt het boek uitgescheurde pagina na uitgescheurde pagina aan de scanner.

‘Techniek die tot stand komt door vernietiging zal zelf ook destructief zijn’

Het resultaat voor de AI is hetzelfde als bij de UB-aanpak, maar het boek is dan wel wijlen en keert terug naar diens oerstaat van ongedifferentieerde pulp. Het mag geen wonder heten dat deze barbaarse praktijken de gemiddelde tweedehandsboekhandelaar tegen de borst stuiten. Ook mij stuiten ze tegen de borst. Niet alleen vanwege de fysieke vernietiging van een boek om de inhoud ervan tot je te nemen (twee acties die wat mij betreft tegengesteld zouden moeten zijn), maar ook

omdat hier de doelgerichte, extreme en radicale agressie van de techbro's ten opzichte van oudere vormen van informatietechnologie (boeken lezen en schrijven) in zijn nakende glorie tentoon wordt gesteld. Dit is namelijk niets anders dan een fysieke aanval op lezen en daarmee op taal; en daarmee op wie wij zijn. Het lijkt mij overigens nogal naïef om te veronderstellen dat een technologie die door middel van vernietiging tot stand komt zelf geen destructieve neigingen zal vertonen. Boekenliefhebbers zijn te zachtmoedig gebleken. Ik weet het, de zachtmoedigen zullen de aarde beërvan en zo, maar ook die uitspraak komt uit een boek en wat is een boek nu eenmaal nog anders dan potentieel AI-voeder? Ja, ook dat boek. Ik vraag me wel eens af wat er zou gebeuren als tweedehandsboekhandelaren nu eens aan de macht zouden geraken en autoliefhebbers net zo zouden behandelen als boekenliefhebbers zijn behandeld: garages met occasions vind je nog maar op een paar plekken in grotere steden (terwijl je die vroeger op elke straathoek vond), nieuwe auto's zijn nu een voornamelijk virtuele ervaring (de auto als e-book, een model in een racesimulatie dat wordt gevoerd door het fysiek verbranden van oldtimers), parkeerplaatsen worden bloemperken en iedereen moet verplicht met het OV overal naartoe, want autorijden doe je maar in je vrije tijd en de hele tijd met je neus achter het stuur zitten is niet sociaal. Zoals ik al zei, boekenliefhebbers zijn te zachtmoedig gebleken, want in dit scenario zou de vvd maar al te gauw een bloedige revolutie leiden om autoliefhebbers te beschermen en lezers op de snelweg met 130 km per uur uit vrachtwagens donderen (wel na 19 uur). Gelukkig hebben we onze tweedehandsboekhandelaren nog. En we verdienen ze eigenlijk helemaal niet, want we hebben het er lamlendig en passief bij laten zitten als e-readende boekenliefhebbers. Dat gezegd hebbende, we verdienen aan de andere kant de beschaving en cultuur vretende en verdeeldheid en autocratie uitpoepende parasieten die zich voordoen als Silicon Valley-miljardairs ook weer niet en daar moeten we het ook maar mee doen. Tweedehandsboekhandelaren for president!

Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies

Albert Gleizes, *L'Homme au hamac* (1913)

Eindelijk kunnen narcolepsiepatiënten wakker blijven (en beter slapen)

Dankzij een nieuw medicijn kunnen niet alleen de symptomen maar ook de oorzaak van narcolepsie worden bestreden. Hoogleraar slaapstoornissen Gert Jan Lammers spreekt van een doorbraak. 'Ik heb dit effect nog nooit eerder gezien.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Mensen met narcolepsie kunnen overdag moeilijk wakker blijven en 's nachts moeilijk in slaap blijven, legt bijzonder hoogleraar slaapstoornissen Gert Jan Lammers uit in zijn kamer in het Leids Universitair Medisch Centrum.

'Ze kunnen ook slap worden bij positieve emoties, zoals lachen. Verder kunnen ze levenschte droomervaringen hebben in de overgang van waak naar slaap of andersom. Ze kunnen bijvoorbeeld ervaren dat ze dieren voelen, zien en horen waar ze angstig van kunnen worden. Soms gaat dit zelfs gepaard met tijdelijke verlamming. Verder zien we ook vaak gewichtstoename.'

In hun brein ontbreekt het stofje orexine, dat de regisseur is over slapen en waken. 'Het is een aandoening die zich tijdens je leven openbaart, je wordt er niet mee geboren', aldus Lammers. 'Het begint vaak tussen het vijftiende en vijfentwintigste jaar. De fase voorafgaand aan het moment dat ze ongewild in slaap vallen, hebben ze al vaak te maken met concentratieproblemen en kunnen ze amper iets van de les op school meekrijgen. Ook in monotone situaties zoals huiswerk maken is het voor hen moeilijk om informatie op te nemen.'

Wie het eenmaal heeft, merkt zonder behandeling geen verbetering, omdat de cellen die orexine produceren langzaam verdwijnen en de hersenen geen nieuwe meer aanmaken. 'Het lumc heeft dat al in 1999 aangetoond bij Leidse patiënten.'

In Nederland hebben ongeveer achtduizend mensen de aandoening. Onbehandeld hebben zij weinig kwaliteit van leven, maar gelukkig waren er de afgelopen decennia al behandelingen die hun bestaan konden verbeteren. 'Het gaat dan voornamelijk om advies over gedrag, om zo toch een soort externe regisseur over slapen en waken te creëren. Op een vaste tijd naar bed, op een vaste tijd opstaan, korte dutjes van tien minuten overdag. Daardoor wordt in de uren daarna de drempel om weer in slaap te vallen hoger.'

Dat wordt aangevuld met medicatie, zoals Ritalin, waarmee ze zich wakker kunnen houden. 'Tegen droomervaringen en spierverslapping worden vaak antidepressiva voorgeschreven, want die onderdrukken de droomslaap. Medicinale gnh, een slaapmiddel, wordt voorgeschreven voor de nacht. Hierdoor gaan patiënten aanzienlijk beter slapen en kunnen ze overdag beter wakker blijven. Met deze behandeling kunnen ze hun opleiding afmaken, werken of binnen het gezin een rol vervullen.'

Maar nu is er een 'doorbraak', zoals Lammers dat zelf noemt. Want waar de huidige behandeling alleen symptomen bestrijdt, is er nu een medicijn dat de oorzaak aanpakt. 'Er is heel lang gezocht naar een molecuul dat vrij makkelijk van

de bloedbaan naar de hersenen komt en daar aangekomen hetzelfde werk doet als orexine.' Dat is nu gevonden en ontwikkeld door het Amerikaans/Japanse farmaceutische bedrijf Takeda. Het medicijn heet Oveporexton en is inmiddels goedgekeurd door de Food and Drug Administration (FDA) in de Verenigde Staten.

Onder meer veertien patiënten van Lammers hebben meegedaan aan onderzoeken om het medicijn te testen. Zij moesten verder helemaal gezond zijn en de medicatie die ze tot dat moment gebruikten afbouwen. Een deel van de patiënten kreeg vervolgens een placebo, het andere deel het daadwerkelijke medicijn. Toen het onderzoek was afgerond, en de effecten zeer positief bleken, mochten de patiënten die de placebo kregen ook het echte medicijn gaan gebruiken. De patiënten slikten de pil twee keer per dag en moesten heel vaak langskomen voor slaapregistraties, hartfilmpjes, neurologisch en lichamelijk onderzoek. Ook hielden ze een dagboek bij en vulden vragenlijsten in. 'Dat was voor hen een behoorlijk intensieve periode van twee maanden die impact had op hun dagelijks leven.'

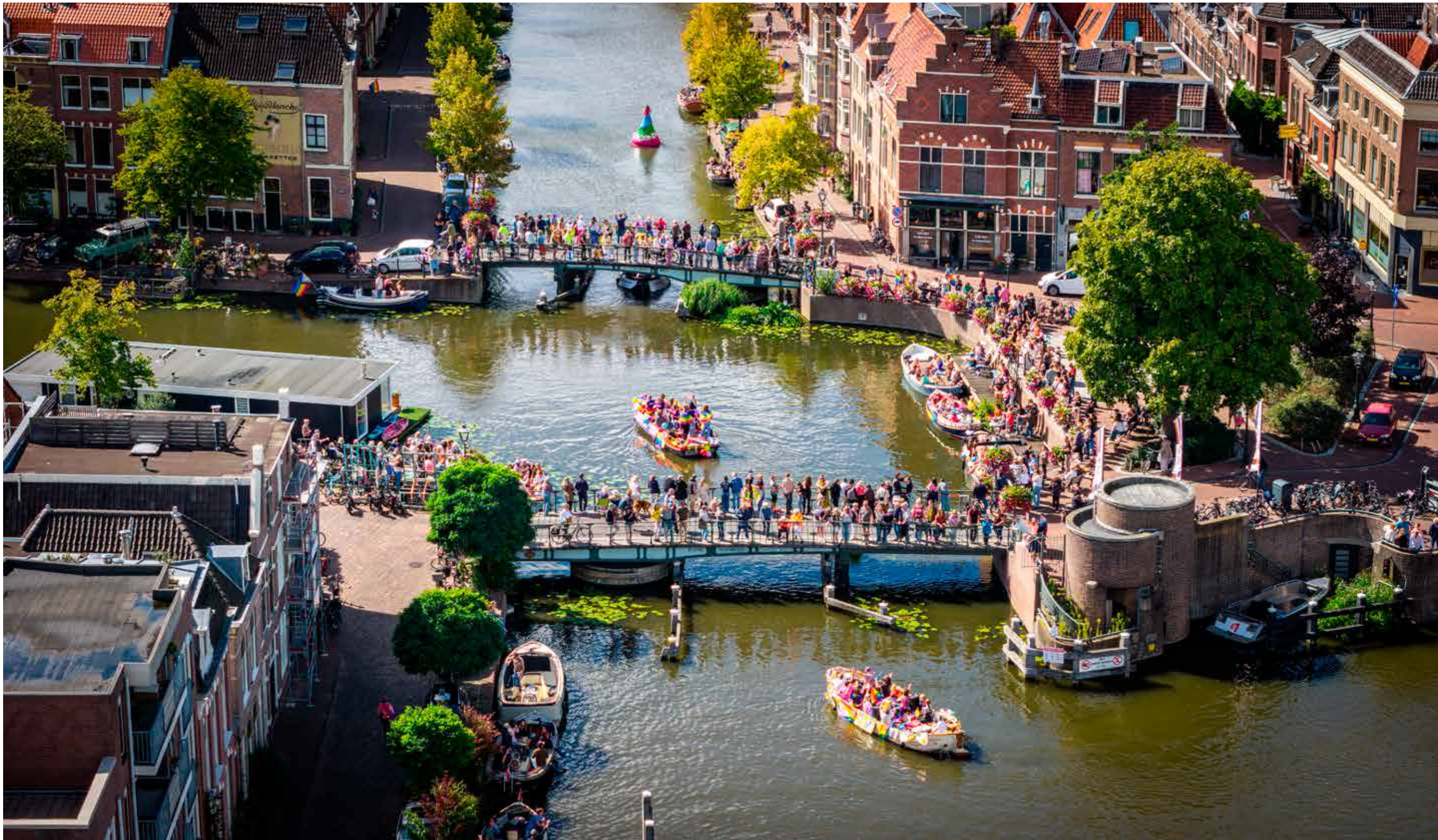
Maar de resultaten zijn spectaculair: het merendeel van de patiënten valt niet meer overdag in slaap en kan zich weer normaal concentreren. Ook zijn er vooralsnog heel weinig bijwerkingen.

'Als student geneeskunde was mijn interesse gewekt op dit onderwerp, ik ga volgend jaar met pensioen. Ik ben dus al bijna veertig jaar met deze patiënten bezig en dit effect heb ik nog nooit eerder gezien. Het is geweldig om te zien hoe deze mensen opknappen. Ze hebben ineens tijd over.' De enige vervelende bijwerking is dat de gebruikers van Oveporexton wat vaker en dringender moeten plassen. 'Voor mij was dat een beetje een verrassing', erkent Lammers, 'maar er wordt nog onderzocht waar dit door komt. Overigens vinden de patiënten het niet zo erg, afgezet tegen de grote voordelen.'

Hoewel het medicijn in de Verenigde Staten dus al is goedgekeurd, voert het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA) nog aanvullend onderzoek uit voor het op de markt te brengen. 'Er zijn bijvoorbeeld geen onderzoeken gedaan naar Oveporexton in combinatie met de huidige medicijnen die patiënten gebruiken en er is ook niet onderzocht wat er gebeurt als patiënten ineens met het medicijn stoppen. Daar wil de EMA meer duidelijkheid over.'

Lammers heeft daar begrip voor, maar vindt het moeilijk om te zien welke impact dat heeft op patiënten in Nederland. 'Zij vinden het heel onrechtvaardig. In Amerika kunnen ze het al 'gewoon' krijgen, terwijl de patiënten hier er nog jaren op moeten wachten. Behalve dan die veertien die aan het onderzoek hebben meegewerkt.' Ook is nog niet bekend wat het medicijn doet bij langdurig gebruik. 'Ik ben optimistisch, maar het medicijn is er pas kort. De mensen die het het langst gebruiken, doen dat nu drie jaar. Dat is niet lang. Er zijn voorbeelden bekend van medicijnen die aanvankelijk geweldig helpen, maar dat op termijn minder doen of zelfs problemen geven. De tijd zal het leren.'

Waar was de boot van de universiteit?

Boten passeren de haven tijdens de Canal Pride van afgelopen zaterdag

Bij de Canal Pride afgelopen zaterdag was de Universiteit Leiden de grote afwezige. Voorgaande jaren voer de universiteit wel mee, maar dat verliep met de nodige strubbelingen. 'De visie van de studenten was onverenigbaar met die van de organisatie.'

DOOR VINCENT DE GROOT
FOTO ANP/JOHN VAN DER TOL

De deelname van Universiteit Leiden aan de Canal Pride is de afgelopen jaren een heikel punt. Bij de editie van 2023 greep de politie hardhandig in toen activisten demonstreerden tegen de vercommercialisering en *pinkwashing* van het evenement. Het jaar daarop hielden studenten op de universiteitsboot een protestactie tegen het politie-ingrijpen. Daardoor ontstond er wroefel met de organisatie van Pride Leiden, aangezien zij politieke uitingen op deelnemende boten verbiedt. De universiteit beloofde zich in het vervolg aan die regel te houden. Vorig jaar ging het echter weer mis. Een groep studenten van Queer Leiden University wist protestborden mee aan boord te nemen. Via een meegesmokkelde megafoon klonk een speech gericht aan de jury van de bonte botenparade. Andere opvarenden probeerden de studenten te hinderen in hun protest door de borden en megafoon af te pakken. De universiteit keurde de actie van de studenten af en committeerde zich opnieuw aan het Pride-reglement. Ze beloofde op korte termijn het gesprek aan te gaan met de betrokken partijen. Gevolg: geen boot meer. Vorig jaar was de universiteit de opvallende afwezige tussen de tientallen boten van onder meer de Hogeschool Leiden en het Leids Universitair Medisch Centrum. Waarom voer de universiteit niet mee? 'Pride Leiden beschouwt de Canal Parade vooral als een moment om lhbtqia+-diversiteit te vieren', licht universiteits-

woordvoerder Mischa van Vlier per mail toe. De Pride Walk biedt volgens hem ruimte voor protest en maatschappelijke betrokkenheid. Dat is een tocht door Leiden langs diverse sprekers met aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijke rechten. 'Daarom kozen we dit jaar voor deelname aan de Pride Walk.' Die beslissing zou zijn genomen na gesprekken met betrokkenen uit de queergemeenschap. Universitair docent en oud-voorzitter van het lhbtqia+-netwerk van Universiteit Leiden Looi van Kessel formuleert het stellige. Volgens hem was de visie van de studenten enerzijds en die van de Pride Leiden anderzijds 'onverenigbaar'. 'Pride Leiden ziet graag een positieve boodschap en de viering van de queergemeenschap. De studenten vinden dat Pride moet gaan over protest en dat ze juist de barricades op moeten gaan.' Volgens Van Kessel heeft de universiteit toen besloten om 'naast de studenten te gaan staan'. 'Wij vinden het heel belangrijk dat de studenten worden gehoord in hun visie. En als onze studenten niet kunnen protesteren op een boot op de manier zoals zij dat willen, is de universiteitsboot niet meer voor alle studenten en medewerkers. Daarom voer de universiteit niet mee.' Studentenorganisatie Queer Leiden University bevestigt dat zij Pride als een hoofdzakelijk politiek evenement zien waarover niet valt te onderhandelen. Tijdens het overleg met onder meer rector magnificus Sarah de Rijcke en de Pride-organisatie benadrukten de studenten dat ze naast vreugde en vrijheid, ook

angst, verdriet en woede moeten kunnen uiten. 'Het lijkt onmogelijk voor de Universiteit Leiden om deel te nemen aan de Canal Pride', laat Thanais Moraitis namens Queer Leiden University weten. 'Die beslissing is niet lichtzinnig genomen.' Ze blijven kijken naar mogelijkheden om weer aan te sluiten bij de Canal Pride waarbij politieke uittalingen van studenten en universiteitsmedewerkers wel zijn toegestaan. Tijdens afgelopen editie hebben ze zich ingezet voor de Pride Walk. De universiteit had alle studenten en medewerkers ook opgeroepen om daaraan deel te nemen. Van Vlier: 'Dit hebben we op verschillende manieren en platforms gedaan, zodat onze deelname goed zichtbaar was.' Voorzitter Nancy Glazer van Stichting Rainbow Society (initiatiefnemer van de Pride Walk) zegt blij te zijn met die oproep. Op de dag zelf, maandag 31 augustus, merkte Glazer dat mensen hun stem hebben kunnen laten horen. Tijdens de Pride Walk was er een breed scala aan sprekers. De universiteit leverde geen spreker aan, maar Glazer hoopt daar volgend jaar wel op. Van Vlier laat weten volgend jaar opnieuw te bekijken 'op welke manier de universiteit aan de Leidse Pride Week kan bijdragen'. De Leidse Pride-voorzitter Lorenzo van Beek wilde niet antwoorden op de vraag waarom politieke uitingen tijdens de Canal Pride niet zijn toegestaan omdat hij het 'niet eens is met de berichtgeving van Mare'.

Lichamen van de slachtoffers van de MH17-ramp worden vervoerd over de A2

Mensen in Brussel laten bloemen achter voor slachtoffers van de aanslag op Zaventem

Hoe heftig ook, de kunst is om kalm te blijven

Daan van den Wollenberg vergeleek de reactie van politieke leiders in Nederland en België op aanslagen als de MH17-ramp en de terroristische aanslagen in Brussel. 'Emotionele speeches houden is spelen met vuur.'

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO'S MINISTERIE VAN DEFENSIE/MIGUEL DISCART

'De dood van bijna tweehonderd van mijn landgenoten heeft een gat in het hart van Nederland geslagen', zei Frans Timmermans, minister van Buitenlandse Zaken, in een toespraak op 21 juli 2014 in de VN Veiligheidsraad. Zouden de passagiers tijdens hun laatste momenten 'de handen van diegenen van wie ze hielden hebben vastgegrepen?' ging hij verder. 'Hun kinderen dicht naar zich toe hebben getrokken? Keken ze elkaar, nog een laatste keer, in de ogen, en namen ze zonder woorden afscheid van elkaar? We zullen het nooit weten.' Vier dagen eerder was vlucht MH17 van Malaysia Airlines neergeschoten met een Buk luchtafweerraket gelanceerd door Russen in een door pro-Russische separatisten onder controle staand gebied in Oekraïne. 298 mensen, onder wie 196 Nederlanders kwamen om. Timmermans deed een emotionele oproep aan de raad om resolutie 2166 te steunen waarin de strijdende partijen werd opgeroepen om de rampplek toegankelijk te maken voor onderzoekers en hulpverleners. Ook moest er een onafhankelijk onderzoek komen, en berechting van de daders volgen. Volgens de minister misdroegen de separatisten zich op de rampplocatie. 'Stelt u het zich eens voor', zei hij. 'Eerst verliest u uw echtgenoot, vervolgens moet u nog bang zijn dat een schurk de trouwring van het lichaam verwijdert.' Maar dat de separatisten zouden plunderen, is nooit aangetoond. 'De speech van Timmermans was heel emotioneel', vertelt Daan van den Wollenberg. Vrijdag verdedigt hij zijn proefschrift waarin hij de reactie van de Nederlandse overheid op de ramp vergelijkt met de manier

waarop de Belgische overheid reageerde op de terroristische aanslagen in Brussel op 22 maart 2016. Bij vliegveld Zaventem en metrostation Maalbeek vielen destijds 35 doden. 'Een aantal specialisten, die intern betrokken waren bij het overheidsbeleid, vonden de speech van Timmermans spelen met vuur. De toespraak kwam uit het hart maar roept ook emoties op, vooral bij de nabestaanden, waar je vervolgens ook iets mee moet doen.' Het verhaal over de trouwringen sloot nauw aan bij het bekende beeld van de separatist die op de rampplocatie een knuffeldier van een kind omhooghoudt. In zijn andere hand heeft hij een Kalasjnikov en een sigaret. Maar die foto bleek een *still* te zijn uit een filmpje waarin de man het knuffeldier weer neerlegt, zijn pet afneemt en een kruis slaat. 'De verontwaardiging in Nederland groeide door die *still*. Timmermans borduurde daar op voort met zijn verhaal.' Bovendien viel de toespraak goed bij veel Nederlanders. Timmermans won ermee aan populariteit. Alleen vergrootte hij wel het leed onder een deel van de nabestaanden, aldus de onderzoeker. 'Zij konden niets met het beeld dat hij opriep en hadden er grote zorgen over die de overheid niet adequaat kon adresseren. Achteraf bleek het ook nog eens een verkeerd beeld te zijn geweest.' De inhoud van de toespraak was niet met premier Rutte en andere leden van het kabinet besproken. Timmermans zei achteraf dat het nodig was om de tragedie te schetsen om steun te krijgen voor de resolutie. 'Maar uit de notulen van de raad blijkt dat er de avond daarvoor al een afspraak lag om unaniem

in te stemmen. Het is niet waar dat Timmermans die emotionele toon moest aanslaan om steun te winnen.' Later reageerde hij bij het programma *Pauw* op de vraag of de passagiers zich bewust waren van hun noodlot na de raketinslag. Daarop antwoordde de minister dat er een slachtoffer was gevonden met een zuurstofmasker op de mond. Die onthulling schokte opnieuw nabestaanden. Een aantal van hen sleepte na deze uitspraak de Nederlandse Staat zelfs voor de rechter wegens 'grove nalatigheid en onzorgvuldigheid' bij het afwikkelen van de ramp. Na onderzoek bleek ook nog eens dat het masker niet om de mond, maar om de nek van de passagier hing. Timmermans excuseerde zich voor de opmerking: 'Ik had het niet moeten zeggen.' Van den Wollenberg is militair en werkt bij het ministerie van Defensie als beleidsadviseur. Verder is hij fractievoorzitter van de vvp in de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht. 'Toen het nieuws van MH17 binnenkwam, was ik pelotonscommandant bij het zogeheten Vuursteun Commando (die andere eenheden ondersteunt met zware wapens, *red.*). De Landmacht was betrokken bij de planning van een mogelijk militaire inzet van Nederland om de rampplocatie veilig te stellen.' Uiteindelijk kwam het daar niet van. In zijn proefschrift verdeelt hij de respons van Nederlandse en Belgische overheid op de aanslagen in morele, nationalistische en religieuze reacties. In beide landen voerde de morele verhaallijn de boventoon. Politici wilden weten wat er precies was gebeurd en de daders berechten. Opvallend is dat de overheid in België bewust religie op de achtergrond hield. 'De daders waren moslim-extremisten maar

dat werd niet benoemd. De overheid wilde een tweedeling in de maatschappij voorkomen.' Al snel veranderde de toon in België helemaal. 'De Turkse president Erdogan liet namelijk weten dat een van de daders, Ibrahim El Bakraoui, had vastgezet in Turkije en via Nederland, met daarbij de waar-schuwing dat het om een buitenlandse strijder ging, uiteindelijk naar België was gereisd.' 'Ondanks onze waarschuwingen, wist België niet de link te leggen met terrorisme', stelde Erdogan. 'In België ontstond toen al snel het beeld dat het land niet adequaat gehandeld had om de aanslagen te voorkomen', aldus de onderzoeker. 'Zeker in de context van de aanslagen op de Bataclan en het Stade de France een jaar eerder hing er destijds in België een sfeer dat daar ook iets kon gebeuren.' De focus verschoof van de daders naar het functioneren van het veiligheidsapparaat, compleet met ontslagaanboden van twee ministers. 'Premier Michel accepteerde die echter niet omdat hij geen regeringscrisis wilde.' Het lijkt erop dat de aanpak van de Nederlandse overheid effectief was in het smeden van nationale eenheid. 'Al heb ik dat niet onderzocht. Ik denk dat de politici zaken hebben weten te formuleren op een manier die past bij de samenleving. Enkele maanden na de ramp bleek de waardering voor Rutte en voor Timmermans hoog. Dat had te maken had met hoe zij omgegaan zijn met MH17.'

Daan van den Wollenberg. *Crises as a Mirror of a Nation. The Role of Morality, Nationalism, and Religion in creating Ontological Security in the wake of MH17 and the Brussels Attacks.* Promotie op 11 juli

'Minister kende feiten niet en reageerde te snel en te emotioneel'

Emoties van bewindslieden speelden va-ker op tijdens MH17. De Leidse emeritus hoogleraar anatomie George Maat, die had meegeholpen met het identificeren van de slachtoffers, gaf in april 2015 een lezing aan de Universiteit van Maastricht, georganiseerd door de studievereniging gezondheidswetenschappen, over zijn MH17-werk en toonde daarbij foto's van slachtoffers. Maar in de zaal zaten ook twee journalisten van RTL Nieuws die vervolgens berichtten dat Maat gevoelige informatie uit het strafrechtelijk onderzoek over de oorzaak van de ramp zou hebben onthuld. 'Buitengewoon onsmakelijk en ongepast', oordeelde Ard van der Steur, minister van Justitie, meteen. In de Tweede Kamer kwalificeerde hij de uitspraken van Maat als 'speculatief, onjuist en gedeeltelijk buiten zijn terrein van expertise'. Ook zou Maat uit het Landelijk Team Forensische Opsporing zijn gezet. Iets wat Maat ontkende. Er volgde een politieonderzoek naar de lezing, maar dat bleef geheim. Pas na lang aandringen van de Tweede Kamer maakte Van der Steur dit onderzoek en de onderliggende stukken openbaar te maken. Alleen: de documenten waren voor 85 procent zwartgelakt. Maat mocht het rapport zelf echter wel

inzien. Hij toog met blocnote en potlood naar het politiebureau, schreef daar het rapport over en onthulde het in Mare. Het bleek dat er in het onderzoek wel heel erg naar de wens van de minister toegere-need werd. Uiteindelijk maakte Van der Steur onder grote druk van de Kamer excuses en ging hij na een gesprek met Maat publiekelijk door het stof. 'Achteraf gezien heb ik mij te veel door de emotie laten leiden', zei hij. 'Ik heb hiervoor mijn excuses aangeboden aan professor Maat.' Die werden geaccepteerd en Van der Steur mocht aanblijven als minister. 'Hier gebeurde ongeveer hetzelfde als met Timmermans', aldus Daan van den Wollenberg. 'Er ontstond opnieuw ophef in het MH17-dossier. Van der Steur kende de feiten niet en reageerde snel en te emotio-neel. Zo ontstond er een nieuwe politieke werkelijkheid. De Kamer ging zich ermee bemoeien, het dossier kreeg zo weer een extra lading. 'Als je als minister plots moet reageren op een casus, moet je toch voorzichtig zijn en ook kunnen zeggen: "Ik ken alle feiten nog niet en reageer later." Je wil echter ook niet te lang wachten want anders komen andere met reacties en loop je achter de feiten aan. Die balans is heel moeilijk te vinden.'

Mopperen is mijn verdienmodel, dat melk ik uit

'Ik ben geen mensenredder en heb niet de illusie dat ik iets kan veranderen'

Journalist, columnist en reportagemaker Marcel van Roosmalen wil een *fly on the wall* zijn. Binnenkort komt hij naar Leiden voor zijn eerste solovoorstelling *Ik mag niet klagen*. 'Ik wil me kort op een onderwerp storten en weer doorvliegen naar de volgende drol.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO MARTIN DIJKSTRA

Marcel van Roosmalen (58) en de verslaggever van dienst hebben een bijzondere overeenkomst: ze woonden – weliswaar in verschillende periodes – twee straten bij elkaar vandaan in het Gelderse Velp, dat tegen Arnhem aan ligt geplakt. En ze zaten allebei op dezelfde basisschool: de Roncalli. 'Mijn ouders hebben me daar alleen van af gehaald', vertelt Van Roosmalen in café Mojo in Amsterdam-Oost. 'Ze vonden de Fredericusschool beter.' Van Roosmalen heeft in zijn columns geregeld afgegeven op het dorp van zijn jeugd. Vooral de jaarlijkse Velleper Donderdagen, drie zomerse donderdagen waarop het kleine centrum verandert in een braderie, moeten eraan geloven. 'Mijn vader werkte bij de Provincie Gelderland, en ooit zei een collega tegen hem: je moet een huis kopen in Velp. Dus dat deed hij in 1969. Ik was toen net geboren. We gingen in de straat Kosterijland wonen, in een kleinburgerlijke wijk. Velp wordt bepaald door de spoorlijn die er doorheen loopt: je hebt Velp-Noord en Velp-Zuid. Dat zijn eigenlijk twee verschillende dorpen. Noord is een prachtige villawijk, Zuid is voor de arbeiders. Wij woonden in Zuid.'

Kun je je nog in Velp vertonen?
'Mijn kritiek op Velp komt uit liefde. Daar kunnen ze wel tegen een stootje. De Velleper Donderdagen zijn gewoon echt kut, maar daar staan wel cultplekken tegenover: café De Sok is legendarisch, automatisch Bert Beursken heeft de lekkerste bamibal van de wereld. Frans Bauer kwam daar na een optreden in Gelredome vaak een doos van halen. En er zijn veel bejaarden.'

Je hebt met je gezin ook in Wormer gewoond, boven Zaandam. Jij en je vriendin Eva Hoeke vonden het er verschrikkelijk en hebben er zelfs een show over gemaakt. Hoe erg worden jullie daar gehaat?
'In Wormer trokken ze het zich allemaal persoonlijk aan. Dan werden ze venijnig of praatten niet meer met je. Velpenaren zijn veel slimmer; die kunnen daar om lachen.'

Je hebt over de inwoners gezegd dat het beperkte mensen zijn. Misschien waren ze beledigd?
'Is dat een belediging of een beschrijving?' Na een korte stilte: 'Ik ga nog even een koffie bestellen op kosten van Mare.'

Waarom zijn jullie überhaupt in Wormer gaan wonen als het er zo verschrikkelijk is?
'Geldgebrek. We moesten weg uit Betondorp omdat de huur steeds werd verhoogd. Het was klein, we kregen nog een baby. Op een gegeven moment zagen we in Wormer een soort Pippi Langkous-huis dat we nog konden betalen ook. Er zat alleen wel een addertje onder het gras: de omgeving. Waarom zijn die mensen zo trots op hun leefgebied? De Zaanse Schans bestaat uit een rij bewust bij elkaar gezette molens!
'Ik adoreer Amsterdam – waar we nu weer wonen – helemaal niet, maar als je zeven jaar op een vreselijke plek als Wormer hebt gewoond, dan verlang je er wel naar terug hoor. Toen we uit Wormer weggingen, nodigden we het hele dorp uit op ons afscheidsfeest. Er kwam alleen niemand.'

Je komt met je eerste solotheatervoorstelling *Ik mag niet klagen* naar Leiden. Maar niet klagen is voor jou best lastig.

'Ik heb niet de vrolijkste uitstraling, maar het valt best mee. Ik krijg juist vaak het compliment dat ik opgeruimd ben. Ik heb de naam een mopperpot te zijn en dat cultiveer ik. Onlangs heb ik nog een kinderboek geschreven: *De mopper-meisjes*. Het is toch mijn verdienmodel, dus ik dacht: ik melk het uit. Nu is het vuur heet, doe het voor het dooft. 'De voorstelling gaat over mezelf en hoe ik geworden ben tot wie ik nu ben. Het is een experiment. Ik ben geen cabaretier, ik heb te veel introspectie om een grappenmaker te zijn en ik heb een hekel aan mensen die zich uitsloven. Dus ik probeer die anderhalf uur te vullen met zo min mogelijk mimiek. Het is het spannendste wat ik in jaren heb gedaan. Maar ik groei erin; wie nu een kaartje koopt, heeft een veel betere show dan maanden geleden.'

Wat vind je van Leiden?
'Het is net als de grachtengordel, maar dan minder goed onderhouden. De vervallen huisjes vallen me op. Er heerst een soort liberale sfeer, een beetje ballerig. Als je in zo'n bijzonder winkeltje komt, weten ze zelf ook dat ze een bijzonder winkeltje zijn. Het is een stad waar ze zichzelf niet onderschatten.'

Voor het tv-programma *Van Roosmalen op reportage* trok je door heel het land. Sinds dit jaar zijn je reportages te zien op je YouTube-kanaal *Daar gaan we weer*. Waarom?
'Voor het tv-programma is geen budget meer. Daar zijn ze bang geworden voor saaiheid. Dus toen dacht ik: ik ga het helemaal zelf doen. Nu kan ik echt onvoorbereid op pad gaan, een risico dat ze bij de tv niet willen nemen. En ik ga nog een stapje verder: ik wil er niet in knippen en vertrouwen op mijn improvisatievermogen.'

Hoe verdien je daaraan?
'De reportage is aan inflatie onderhevig: heel veel mensen willen niet in beeld. Maar zo hebben we juist een nieuwe vorm van sponsoring ontdekt: mensen die niet in beeld willen, krijgen een roze vlak over hun gezicht met daarin de naam van onze sponsor, Pockies, van die herenonderbroeken. Ik heb dat bedrijf in dit café leren kennen. 'Ik ga proberen ook andere merken zich ervoor te laten interesseren. Waarom zou dit niet commercieel uit te melken zijn? En je kunt natuurlijk ook heel veel YouTube-abonnees vergaren.'

Je reportagestijl is onverschillig, apolitiek en cynisch. Wil je nooit iets maken met (meer) maatschappelijke impact?
'Nee. Ik moet er niet aan te denken dingen te agenderen. Ik wil een *fly on the wall* zijn, dat vind ik het leukst. Ik voel me geen mensenredder en heb niet de illusie dat ik iets kan veranderen. Ik wil me kort op een onderwerp storten, waarna ik weer doorvlieg naar de volgende drol. Dat is het. 'Ik wil het gewone Nederland ontsluiten. Als je mijn hele oeuvre bij elkaar telt, is dat zo ongelooflijk veel, dat ik een stukje geschiedenis van Nederland heb geschreven.'

Je houding maakt het wel lastig te onderscheiden wanneer je iets meent en wanneer iets een act is.
'Wat je ziet, is echt. Ik kijk cynisch en met een zekere reserve naar de wereld, maar niet verbitterd. Dat is altijd al zo geweest: als kind vond ik Velp lelijk, ik vond dat mijn vader een kutbaan had. Wonen op Kosterijland is niet leuk.'

Je bent ook columnist voor NRC. Voel je je daar wel thuis?

'Op borrels staan de redacteuren vooral met elkáár te praten. Als columnist ben je een buitenstaander. Je giet een paar wijn naar binnen, loopt een beetje rond, staat raar te lullen en komt poepverward halfdronken thuis. Maar ik vind het juist leuk om bij deze krant te zitten, omdat ik er niet helemaal pas. Ik ben daar wel trots op. Ze geven me de vrije hand en ik heb van niemand last. NRC is een heel mooi merk, al verdenk ik een groot deel van de redactie ervan dat ze liever bij *de Volkskrant* zouden werken.'

In 2017 interviewde ik je partner en columnist Eva Hoeke. Ik...
'Ja, dat zei je al aan de telefoon. Ze zei me dat ze zich er niks van herinnert.'

Ik vroeg haar toen wie van jullie beter schrijft. Ze antwoorde: „We zijn anders. Marcel is van de onderkoelde, cynische humor. Hij kan naar personen uithalen, hen in een column fileren en het menselijk tekort scalperen. Zo ben ik niet. Ik heb een meer weemoedig oog en denk vaak: ach, die kan er ook niet zo veel aan doen.” Heeft ze gelijk?
'Ik vind dat zij stilistisch beter schrijft dan ik. Maar we herkennen onszelf wel in elkaars gevoel voor humor.'

Ze zei ook dat zij een leuker mens is dan jij.
'Oh, is dat zo? Dat zal misschien ook wel kloppen.'

Wie heeft thuis de broek aan?
'Wat een rare vraag. We dragen allebei broeken. Zij denkt dat zij de baas is, en ik denk... nou, zij is wel de baas. En onze drie dochters van elf, tien en vijf zijn natuurlijk de grootste baas van allemaal. Ze hebben ook al een cynische kijk op de wereld en een goed gevoel voor humor.'

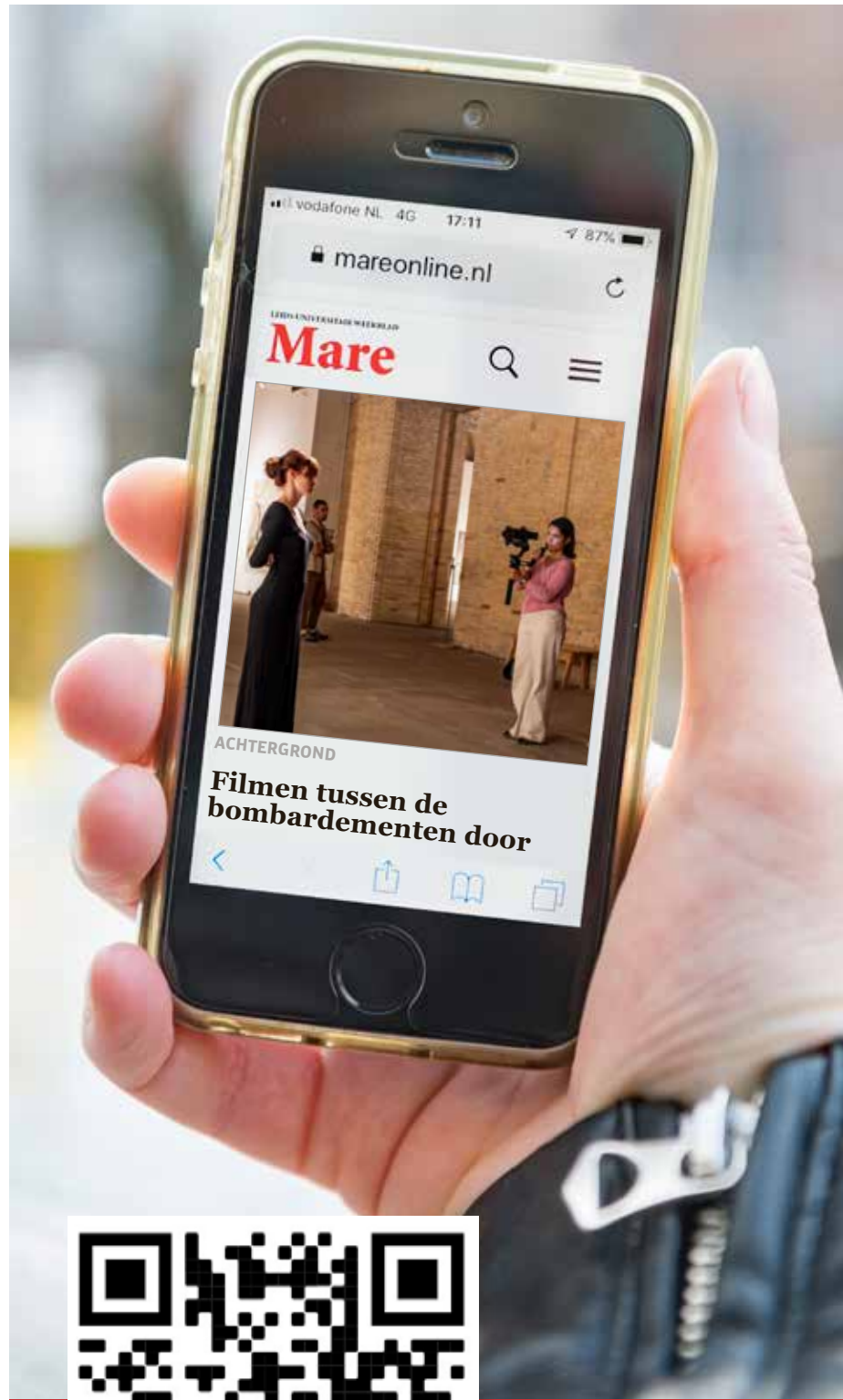
Heb je nog dromen?
'Ik wil hierna nog een theatershow maken. En ik wil dat mijn reportagekanaal heel groot wordt, dat *Van Roosmalen en Groenteman* doorgaat op tv, ik wil een heel mooie roman schrijven. Eigenaar worden van een voetbalclub lijkt me ook wel wat. Voor *Mare* een mooie reportage schrijven over de schaduwkant van Leiden. Al hangt dat van de beloning af.'

Na het interview vraagt Van Roosmalen of hij een lift kan krijgen. Als hij het autoportier opent, wordt hij herkend door twee klusjesmannen die iets uit hun bus pakken. 'Hé', roept een van hen. 'Woon jij nog in Wormer? Mijn collega hier komt uit Wormerveer!' Van Roosmalen, direct tegen de collega: 'Wat zul jij blij zijn dat je even een klus hebt in Amsterdam.' De twee lachen schaaachtig, waarna ze hun blik weer in hun klusbus werpen.

Marcel van Roosmalen, *Ik mag niet klagen*. Leidse Schouwburg. Donderdag 24 september, 20.15 uur. € 27,50

Marcel van Roosmalen in een notendop

Marcel van Roosmalen werd geboren in de Arnhemse wijk Presikhaaf en groeide op in het naastgelegen Velp. Na de middelbare school volgde hij verschillende opleidingen. De deeltijdsopleiding journalistiek in Tilburg maakte hij af. Vervolgens verhuisde hij naar Amsterdam en begon hij als journalist bij *HP/De Tijd*. In 2002 debuteerde hij met het boek *Op pad met Pim*, een bundel reportages waarvoor hij de politieke campagne van Pim Fortuyn volgde. Naast het schrijven van reportages, maakt hij podcasts. De bekendste is *De Krokante Leesmap* van de NPO, waarvoor hij met collega's tijdschriften en bladen analyseerde. Sinds 2021 presenteert hij tv-programma *Media Inside* met Gijs Groenteman, dat sinds 2023 *Van Roosmalen & Groenteman* heet. Daarin bespreken ze met gasten de afgelopen mediaweek. Daarnaast heeft hij met zowel Groenteman als zijn partner Eva Hoeke theateervoorstellingen gemaakt. In 2026 startte hij zijn eerste solovoorstelling *Ik mag niet klagen*. Voor NRC schrijft Van Roosmalen wekelijks twee columns.

Mis niets en download nu de Mare-app

Blijf op de hoogte van het laatste universiteitsnieuws, lees onze interviews met wetenschappers en weet wat er speelt in het Leidse studentenleven!

Scholieren vieren het 59-jarige bestaan van de Tibetaanse school in Dharamshala, India, 2019

Tibetaans verzet is: voor elkaar zorgen

Generaties Tibetanen groeiden zonder ouders op in India en vonden op school hun nieuwe familie. Zo ook de vader van antropoloog Dawa Lokyitsang die empathie ziet als vorm van verzet tegen de Chinese onderdrukking. 'Deze gemeenschap brengt Tibet tot leven.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Toen Tapsang dertien was, liet hij – net als veel andere kinderen – zijn familie achter in Tibet. In 1995 vluchtte hij vanuit Lhasa via Nepal naar India, naar een wereld die hij tot dan toe vooral kende uit de verhalen van anderen, over de Dalai Lama en over een gemeenschap die zich aan de andere kant van de Himalaya opnieuw had opgebouwd. In India kwam Tapsang terecht op een Tibetaanse school. Daar ontstond langzaam een nieuwe vorm van familie. Leraren nodigden hem thuis uit om met hun gezin mee te eten. Klasgenoten deelden eten, kleding en geld en vingen elkaar op als het gemis te groot werd. Tapsang behoorde tot een generatie Tibe-

taanse kinderen die hun biologische familie achterliet, maar in India nieuwe naasten vond om op terug te vallen. 'Het is een levendige gemeenschap van mensen die Tibet tot leven brengen', zegt antropoloog Dawa Lokyitsang, postdoctoral fellow aan het Leidse International Institute for Asian Studies. Vandaag geeft ze een lezing over Tibetaanse verwantschap onder Chinese koloniale dwang. Zelf groeide ze tot haar tiende op in Dharamshala, binnen de Tibetaanse gemeenschap in ballingschap die nu centraal staat in haar onderzoek. Nadat de Dalai Lama, de hoogste leider van het Tibetaanse boeddhisme, in 1959 Tibet was ontvlucht, richtte hij de eerste Tibetaanse school in India op. Veel van de eerste leerlingen waren kinderen die hun ouders waren verloren tijdens de Chinese invasie van Tibet, de vlucht naar Nepal en India of in de vluchtelingenkampen. 'Sommige Tibetanen waren maanden onderweg voordat ze India bereikten', vertelt Lokyitsang. 'Heel veel zijn er tijdens de reis gestorven. Het was een humanitaire ramp.' Eenmaal in India werden vluchtelingenkampen opgezet, waar ziektes als dysenterie veel slachtoffers maakten. 'Kinderen waren natuurlijk het meest kwetsbaar. De school werd opgericht om hen te redden. Het werd een plek voor kinderen die wees waren geworden.' Voor haar onderzoek sprak Lokyitsang met drie generaties Tibetanen die opgroeiden binnen deze scholen. De eerste generatie bestond uit leerlingen die zonder hun biologische ouders opgroeiden. Decennia later kwamen opnieuw veel kinderen alleen vanuit Tibet naar India. Hun situatie was anders: vaak leefden hun ouders nog. 'Maar het is niet zo dat ze hun kinderen in de steek lieten. Het is een heel ander verhaal dan het gebruikelijke verhaal over een weeshuis.' Die ouders hadden volgens Lokyitsang de verwoestende gevolgen van de Chinese overheersing en de Culturele Revolutie meegemaakt, dat was een gewelddadige campagne van 1966-1976 om de communistische samenleving in China te

zuiveren van traditionele invloeden. 'Hun materiële en traditionele wereld werd letterlijk vernietigd. Bestuurssystemen werden ontmanteld, kloosters gesloten en gebombardeerd. Als je de oude Tibetaanse cultuur beoefende, kon je daarvoor in de gevangenis belanden.' Tegelijkertijd bereikten vanuit India andere geluiden Tibet. 'Aan het eind van de Culturele Revolutie was de grens tussen India en Tibet heel even open. Mensen kwamen terug uit India met verhalen over scholen en kloosters.' Dat zorgde voor 'hoop, herleving en vernieuwing' in ballingschap, aldus de onderzoeker. De Tibetaanse scholen bestonden inmiddels al tientallen jaren. 'Sommige leraren waren zelf ooit wees op diezelfde scholen. Veel leerlingen wisten dat waarschijnlijk niet eens.' Vooral de banden tussen leerlingen onderling werden belangrijk. 'Een kind dat zonder ouders of familie opgroeit, mist bepaalde zekerheden. Dus hoe wordt een school dan een thuis? Praktisch gezien biedt een school onderdak, maar een thuis ontstaat door zorgende relaties: hun vrienden werden hun familie.' Die relaties verdwenen niet zodra de leerlingen volwassen werden. 'Schoolvrienden blijven niet alleen schoolvrienden. Later in hun volwassen leven worden ze grotendeels familie. Zelfs hun kinderen worden door die relaties weer vrienden.' Lokyitsang verzet zich tegen het idee dat Tibetanen uitsluitend slachtoffers zijn van Chinese onderdrukking. 'Dat is maar een deel van het verhaal. Tibetanen zijn ook mensen die voor andermans kinderen zorgen. Het zijn leeftijdsgenoten die voor elkaar zorgen. Er is te weinig aandacht voor die kant van de geschiedenis.' De antropoloog noemt de zorg voor elkaar ook een vorm van verzet, nadat de Culturele Revolutie vele mensenlevens had gekost en materieel erfgoed had vernietigd. 'Op de scholen draaide het juist om Tibet opnieuw tot leven brengen. Ze wilden niet dat er nog meer doden zouden vallen.

De scholen werden een plek om de dood tegen te gaan. De oudere generatie gaf traditionele gebruiken en de dagelijkse Tibetaanse cultuur door aan kinderen.' Zo leerden zij de taal en groeiden op met Tibetaanse rituelen, ceremonies en feestdagen. 'Het onderwijs werd een manier om verbonden te blijven met een plek en met mensen van wie je gescheiden bent.' Haar eigen vader was op jonge leeftijd een van de eerste leerlingen op de school van de Dalai Lama. Zelf werd Lokyitsang in India geboren en groeide ze wél met haar biologische ouders op. 'Kinderen die in India geboren waren en niet van hun familie waren gescheiden, groeiden op met kinderen uit Tibet die dat wel waren. Ze werden vrienden en leerden elkaar kennen.' Soms gingen ook de ouders van die kinderen een rol spelen in het leven van klasgenoten die zonder hun eigen ouders opgroeiden. 'Ik groeide op in een heel zorgzame omgeving, met volwassenen bij wie ik vrij om liefde, aandacht en zorg kon vragen. Ik dacht dat dat normaal was. Ik was helemaal niet biologisch verwant aan deze mensen. Ze hoefden helemaal niet voor mij te zorgen. Maar dat deden ze wel.' De eerste leerlingen van de Tibetaanse scholen zijn inmiddels op leeftijd. Zij werden ambtenaren, verpleegkundigen, artsen en leraren binnen de Tibetaanse gemeenschap in India. 'Ik zou zeggen dat die eerste generatie leerlingen voor een groot deel de dromen van de generatie vóór hen heeft verwezenlijkt.' Die veerkracht heeft de gemeenschap gezamenlijk voortgebracht, vindt Lokyitsang. 'Ook al voelt het niet alsof we ons land hebben teruggekregen en konden we niet terugkeren, dat betekent niet dat datgene waarop zij hoopten niet is gerealiseerd.'

Dawa Lokyitsang, *Kinship Under Colonial Duress: Anticolonial Nationalism Mends Ruptured Tibetan Attachments*, donderdag 10 september, 15:30 - 17:00 uur, Agora-gebouw.

Rondslingerende data en emoties

Op de kunst- en technologieconferentie Brave New World spreken experts over de gevaren van gedeelde digitale informatie en de complexiteit van emoties.

DOOR MARK REID

‘Elke oplossing levert twee nieuwe problemen op’

De Belgische kunstenaar Dries Depoorter gebruikt gezichts-herkenningssoftware en webcams om op de valkuilen van de digitale samenleving te wijzen.

‘Toen ik jonger was, zag ik technologie als iets dat alles zou oplossen’, zegt de Belgische kunstenaar Dries Depoorter. ‘Vandaag veel minder. Ik denk daar elke week anders over. Al vind ik ook dat technologie vaak slecht in de media komt, probeer ik er nog het goede in te zien, maar ik denk ook dat er bij elke technische oplossing twee nieuwe problemen ontstaan. Ik wil de gevaren tonen en dat op een toegankelijke manier zodat een breed publiek het begrijpt.’ Een van die problemen is dat grote techbedrijven enorm veel data opslaan en mensen vaak veel meer informatie

delen dan ze denken. ‘Zelfs als je een foto deelt zonder locatie of tijdstip, halen de grote platformen de metadata eruit en slaan ze die op. Om een locatie te achterhalen volstaat het soms dat er een product op staat dat alleen in een bepaald land verkocht wordt. Hetzelfde geldt voor het tijdstip: aan de stand van de schaduwen kan je vaak al afleiden hoe laat de foto genomen is.’ In zijn werk speelt Depoorter met publiek toegankelijke informatie. Zo gebruikte hij gezichtsherkenningssoftware op een livestream van het Vlaamse parlement om te laten zien welke parlementsleden hoe lang op hun telefoon zaten tijdens de vergaderingen, om vervolgens de politicus in kwestie te taggen op sociale media dat ze wel erg lang naar hun schermpjes staarden.

Voor het werk *The Follower* nam hij de

beelden van openbare webcams op toeristische plekken een paar weken op. In de weken daarna speurde hij Instagram af voor foto's die op die plekken waren gemaakt, en probeerde hij het moment dat de foto's gemaakt werden terug te vinden op de camerabeelden. ‘Daar zijn zeker veel reacties op gekomen. Sommigen vonden het cool om er deel van uit te maken, anderen niet. Ik dacht eerst dat het niet zou lukken om mensen terug te vinden, maar het verbaasde me hoe eenvoudig het uiteindelijk was: gezichtsherkenning, een online camera en het scrapen van Instagram.’ Zelf gebruikt Depoorter ook sociale media, maar spaarzaam: ‘Ik ben actief op de grotere platformen zoals Twitter en Instagram, en ik gebruik ook Bluesky. Ik gebruik sociale media vooral voor mijn werk. Privé deel ik bijna niets.’

Dries Depoorter

‘We zijn geen willoze slaven van emoties’

Hoogleraar Mariska Kret spreekt over de oorsprong van onze emoties. ‘We zijn minder rationeel dan we denken, en dat maakt ons gevoelig voor social media.’

‘Emoties hebben vanuit evolutionair perspectief nut en dat is precies waarom ze in bijna het hele dierenrijk voorkomen. Maar niet in identieke vorm’, zegt hoogleraar cognitieve psychologie Mariska Kret. ‘Elke soort is anders en heeft dus een eigen palet aan emoties dat ontstaan is doordat dieren zich voortdurend moeten aanpassen aan hun omgeving. Emoties als angst zie je bij alle dieren terug; anders zouden ze gevaar niet uit de weg gaan en was het snel afgelopen.’

De titel van Krets programmaonderdeel heet *Engineering Emotions*. In hoe verre kunnen we eigenlijk onze emo-

ties beïnvloeden of besturen? ‘Bij de ene emotie lukt dat beter dan bij de andere en er zijn veel individuele verschillen. Maar willoze slaven van onze emoties zijn we zeker niet. En ook daarin staan we niet alleen. Een chimpansee-alfa man zal zijn onzekerheid zeker verhullen om zijn status niet te verliezen.’

‘Samen met Zanna Clay onderzoek ik het effect van omstanders op hoe emoties worden geuit. Zowel de mensapen- en bonobo's als mensen doen dat anders als ze bekeken worden en houden dus rekening met het mogelijke effect van hun uitingen. We hebben onder andere laten zien dat bonobo's bij het luisteren naar geluidsfragmenten van gestreste bonobo's meer uitingen van emotie laten zien afhankelijk van de grootte van de groep waar ze zich in bevinden.’ Kret wil laten zien dat men-

sen minder rationeel zijn dan ze zelf denken of hopen. ‘Daardoor zijn we gevoelig voor bepaalde technologieën zoals socialmediagebruik. Als een kind sociale media verkiest boven een echte interactie waar het gelukkiger van wordt, kunnen we dan nog wel spreken van een keuze? Mensen hebben niet altijd even goed inzicht in hun eigen emoties, gaan naar een therapeut om erachter te komen wat er speelt, kunnen dat moeilijk verwoorden of willen dat niet.’ Dat blijkt ook op te gaan voor Kret, die ondanks haar onderzoek niet opeens meester is van haar gevoelens: ‘Was het maar waar! Ik vind emoties net zo ingewikkeld als iedereen.’

Brave New World, Scheltema Leiden, donderdag 17 september, € 75 (studenten € 30)

Filmen tussen de bombardementen door

Kunstenaar Krystyna Melnyk wordt gefilmd en geïnterviewd door Manon Monsarrat (met camera), Tobias de Saint Laurent en Ven Černjul (met notitieboekje).

Vier Leidse studenten reisden naar Kyiv om een documentaire te maken over Oekraïense kunstenaars die uit bezet gebied komen. Maar dat betekende ook: slapen in de schuilkelder. ‘We hebben de aanvallen gewoon uitgezeten.’

DOOR ELINE DIRVEN
FOTO JONATHAN DUIFHUIZEN

‘In het vliegtuig was ik best bang’, vertelt Tobias de Saint Laurent (Security Studies). Samen met medestudenten Jonathan Duifhuizen, Manon Monsarrat en Ven Černjul (International Relations) trok hij naar de Oekraïense hoofdstad om een documentaire te maken over drie kunstenaars die afkomstig zijn uit gebieden die inmiddels door Rusland worden bezet. ‘We willen laten zien hoe creativiteit en persoonlijke levens zijn aangetast tijdens de oorlog in Oekraïne’, legt Černjul uit. Eenmaal in Oekraïne nam het gevoel van angst af bij de studenten. In de bus zagen ze mensen hun dagelijkse leven leiden. Maar tegelijkertijd werden ze iedere nacht opnieuw geconfronteerd met de oorlog. Op twee van de acht nachten na kregen de studenten tijdens hun verblijf te maken met Russische aanvallen en brachten ze wijer door in een schuilkelder. ‘We hebben het gewoon uitgezeten’, zegt Černjul. ‘We praatten met mensen, zaten op onze telefoon of lezen iets. Soms namen we het werk voor de volgende dag door. Andere keren probeerden we wat slaap in te halen.’ ‘Zelfs voor de korte periode dat wij er waren, was het moeilijk om één nacht goed door te slapen’, zegt De Saint Laurent. ‘Na het filmen vertrekken wij weer naar de veilige wereld in Nederland. De mensen daar leven met een constante druk van de oorlog. In het Westen zijn mensen afgestompt door de berichten uit Oekraïne. Mensen moeten meer gaan begrijpen hoe het leven in

Oekraïne daadwerkelijk is.’

Het idee ontstond tijdens een gesprek tussen Černjul en De Saint Laurent over kunst in Oekraïne. Samen besloten ze de oorlog vanuit dat perspectief te benaderen. Binnen een paar weken was het team compleet. Černjul deed de interviews, Monsarrat en De Saint Laurent waren verantwoordelijk voor het filmen en geluid en Duifhuizen fungeerde als hoofdregisseur en nam de technische kant van de documentaire voor zijn rekening. De drie kunstenaars die ze uiteindelijk volgden, wonen in Kyiv. Samen hadden de studenten een selectie gemaakt van kunstenaars die ze interessant vonden. ‘Wat we nog niet wisten toen we erheen gingen, was dat de drie elkaar al kenden en vrienden waren. Ze hebben elkaar in Kyiv ontmoet’, aldus De Saint Laurent. Kateryna Aliinyk, Krystyna Melnyk en Vasyl Tkachenko zijn afkomstig uit respectievelijk Luhansk, Melitopol en Mariupol. De drie hebben een eigen stijl, maar delen een belangrijke achtergrond. Ze zijn afkomstig uit steden die inmiddels door Rusland worden bezet. In hun werk komen herinneringen aan hun thuis, identiteit, natuur en de onzekerheid over de toekomst samen. Aliinyk is vooral gefocust op schilderen. De belangrijkste thema's in haar werk zijn de oorlog en de bezetting van Oekraïne. Melnyk richt zich in haar schilderwerk op het portretteren van het getraumatiseerde lichaam. Ook Tkachenko schil-

dert veel, maar doet ook aan fotografie, film en muziek. De hoofdthema's in zijn repertoire zijn herinneringen en identiteit. In de film vertellen de kunstenaars hoe het conflict hun creatieve leven heeft beïnvloed. ‘Hun werk is heel persoonlijk’, vertelt Duifhuizen. ‘Het was interessant om hun verhalen te horen en te zien hoe ze ons meenemen naar plekken die we normaal niet zouden zien.’ Behalve de studio's van de geïnterviewden, bezochten ze bijvoorbeeld ook Trukhaniv Island, een groot natuurgebied midden in Kyiv. Voor de kunstenaars is het een plek om inspiratie op te doen, zich terug te trekken uit de stad of om opnieuw verbinding te zoeken met de natuur. De film, die voorlopig *Trukhaniv* heet, wordt volledig door de vier studenten zelf gemaakt. Ze willen ermee laten zien dat een oorlog op afstand bij het publiek weliswaar steeds gewoner gaat voelen, maar dat achter ieder nieuwsbericht een dagelijks leven schuilgaat, aldus De Saint Laurent. ‘Ik denk dat we het heel goed hebben gedaan voor onze eerste professionele documentaire. De relaties die we daar met die mensen hebben opgebouwd, *I like it very much*.’ Inmiddels zijn de studenten druk bezig met de postproductie. De film wordt naar verwachting in januari 2027 gepubliceerd op YouTube. Via Instagram, @trukhaniv_doc, kunnen geïnteresseerden het productieproces en de ontwikkelingen rond de film alvast volgen.

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftientig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
v.bongers@mare.leidenuniv.nl
Marciëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Vincent de Groot (stagiair)
Eline Dirven (stagiair)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg |
Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Carmen
Brouwer | Tirza de Graaf | Lorenzo Gerritsen
| Valérie Krah | Henrik Laban | Marieke
Nolten | Giselle Maria Timmers | Renske
Veldman

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie:

Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties:

Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk:

Rodi Rotatiedruk, Broek op
Langedijk

Advertenties:

Bureau van Vliet B.V.,
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem,
Telefoon 023 - 571 47 45.
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank
Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter
(secretaris) | Annemarie Drahmman |
Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger |
Hermelijn Smits

@WeekbladMare

CULTUUR

Zo zongen ze in de zeventiende eeuw

Met restanten van twee eeuwenoude boekjes reconstrueerden Olga van Marion en Jampie van Ginneken vergeten Leidse liedjes inclusief bijpassende melodie. ‘Met één regel waren we middagen bezig.’

DOOR ELSE VAN DER STEEG

en economische vluchtelingen. Die waren in de arme stad erg welkom, vanwege de opbloeiende lakenhandel. 'Maar daardoor bestond Leiden op een gegeven moment uit zeventig procent import. Er moesten nieuwe wijken worden gebouwd. En dat betekende dat het in het centrum heel druk was met Franstaligen. Die spraken niet opeens goed Nederlands en ze waren nog arm. 'De ik-persoon uit het liedje loopt te midden van de immigranten en zegt: "Het krioelt van de Waaltjes hier op de pensmarkt". Want die gingen naar de goedkope penshal tussen de Breestraat en de Langebrug, en niet naar de dure vleeshal onder het stadhuis. De tekst is dus een aansporing: koop, Guillaume en Pierre! Maar dat is één regel van het liedje, hè? En daar hebben we middagen op gezeten.' Die uitgebreide speurtocht begon allemaal met een kopie van een oud Leids liedboekje dat Van Marion in handen had gekregen. De Koninklijke Bibliotheek in Den Haag bleek een tweede versie van hetzelfde boekje te hebben. Maar het bleef een puzzel: bij een van de twee boekjes waren pagina's versleten of verscheurd, aldus Van Marion. 'Maar de andere heeft een slechtere tekst-zetter gehad, die soms regels is vergeten. Dus we hadden een wat completer boekje met een slechte tekst en een incompleet boekje met een goede tekst.' Omdat bij beide versies de omslag ontbreekt, blijft het gissen naar het exacte jaartal. 'Ergens voor 1667.' Vol enthousiasme begint ze 'Nieuw Lied, van de Brouwerijen, binnen Leiden' te zingen, waarin de bierbrouwers van toen werden bezongen, waaronder De Klimmende Leeuw. Na twee woorden valt Van Ginneken haar bij.

*Op! Op myn vlugge Pen, Wyl ik genegen ben
Te roemen zoo ik ken: Van 't Leids priel*

'Een beetje laag', merkt Van Ginneken op, voor ze verder zingen:

*Komt Bachus geesten rat, Bemind het Edel nat
't Werd in ons Leidse Stad Gebrouwt een deel,
Wilt met myn zingen of hoort 't aen,
't Mag zyn Beschreven, Want driemaal zeven
Met een hier staen.*

Van Ginneken ging tevergeefs op zoek naar locaties uit de tekst. 'Om herberg de Klimmende Leeuw te vinden, moest ik in oude kaarten gaan zoeken. Want soms wordt

de loop van een rivier net even verlegd, of was ergens vroeger water, maar later niet meer. Ze vond geen bewijs, behalve dat er tegenwoordig aan de Haarlemmerstraat een klein doodlopend steegje ligt: de Klimmende Leeuwensteeg. Waarschijnlijk heeft daar die Brouwerij Klimmende Leeuw gelegen.' Zingen was in de zeventiende eeuw ontzettend belangrijk, vertelt Van Marion. 'Het was alles wat je had. Zonder alle middelen van nu, was er alleen muziek als je het zelf maakte.' Van Ginneken: 'En het is ook een goedkope manier van amusement, hoe arm je ook bent, je kunt altijd zingen.' Van Marion: 'Er is een groot onderzoek geweest waarbij getest werd hoeveel melodieën mensen tegenwoordig herkennen. Dat zijn er gemiddeld 5000. Vroeger waren dat er veel meer: melodieën werden er met de paplepel ingegoten. De enige manier om iets te horen, vrolijk te worden, te dansen, is zelf muziek maken of naar de herbergen gaan, waar iemand fiedelt.' In de Nederlandse Republiek van de zeventiende eeuw waren dit soort zangboekjes erg populair. Ze waren goedkoop, werden heel vaak verkocht, en uitgevers verdienden er daardoor goed aan. Alleen de teksten werden gedrukt. Door aanwijzingen wist de lezer op welke wijs het liedje moest worden gezongen. Bovenaan de regels van liedje 'Een klugtig Lied' stond bijvoorbeeld: "Stem: Wat mag goozen dog gebruyken." Voor de huidige bundel hebben geraadpleegde muscologen wel notenschrift toegevoegd. Bij de liedjes waar geen aanbevolen melodie bekend was, kozen ze oude melodieën die er het beste bijpassen. Van Marion begint de droeve tonen te neuriën van het 'Troost-Lied voor alle Menschen in deze bekommlyken tijd'. 'Er komt ook armoede en verdriet in voor', legt ze uit. 'De lakenhandel, de economische kruk waar de stad op dreef, stortte in. Dan krijg je dus bedelende mensen, dat vind ik heel aangrijpend.' Van Ginneken: 'Je weet hoe de *high society* vroeger leefde, daar is veel over geschreven. Maar het gewone volk, daar werd niet zoveel aandacht aan besteed. Deze liedjes geven echt een inkijkje in het Leidse dagelijks leven, als een soort Zangeres Zonder Naam avant la lettre.'

Leidse liedjes: Brouwers, wevers en viswijven. Onder redactie van Olga van Marion en Jampie van Ginneken. Uitgeverij Ginkgo, € 20

‘Mijn kamer was bijna het decor voor een serie over De Wallen’

DOOR VINCENT DE GROOT
FOTO MARC DE HAAN

Huis: Langebrug
Huur: € 474
Oppervlakte: 12 m²
Aantal bewoners: 3

Hoe ben je in deze kamer terechtgekomen?

‘Het was heel maf. Mijn moeder had op Marktplaats een betaalde advertentie geplaatst: “Jonge studente op zoek naar een kamer in Leiden of omgeving.” Daar heeft mijn huisbaas op gereageerd. ‘Ik had een bezichtiging en heb kort daarna het contract ondertekend. Dat ging heel snel. Ik heb ook niet hoeven hospiteren. Misschien vreemd voor mijn huisgenoten, want daarvoor waren er steeds hospiteeravonden. Ik heb wel het

kleinste kamertje van het huis, maar ik heb ook geen grotere nodig.’

En je woont in een mooi historisch pand.

‘Laatst kwam hier zelfs een locatiescout langs voor een programma. Ze wilden een serie filmen over de Amsterdamse Wallen in de jaren vijftig. Maar Amsterdam is te modern daarvoor, dus ze wilden het in Leiden opnemen en daarvoor misschien mijn kamer gebruiken. Ze hebben foto's gemaakt, maar sindsdien heb ik niks meer gehoord.’

Hoe kom je aan dat ouderwetse bed en bureau?

‘Ik heb bijna al mijn meubels van mijn

opa en oma. Ik mocht het allemaal hebben en dat scheelt nogal qua kosten. Het was mijn oma's bed tijdens haar studententijd in Groningen in de jaren zestig. Ik vind hem sfeervol en hij neemt niet veel ruimte in.

‘Het bureau stond vroeger bij mijn opa in de keuken. Het was waar de hulp at. Op de plek waar twee spijkers uitsteken, werden theedoeken opgehangen. Bij mij hangt er een klapperpistool. Die heb ik nog over van mijn examenstunt en gebruik ik als een soort *fidget spinner*.’

Je hebt veel boeken. Wat trekt je zo aan literatuur?

‘Literatuur is de perfecte mengvorm tussen kunst en kennis. Een roman is niet eenduidig. Wat je voorgeschoteld krijgt, is niet meteen wat je ziet in je hoofd. Hoe de wereld in zo'n roman eruitziet, zal voor iedereen verschillen. Dat is anders dan bij beeldende kunst: ieders interpretatie verschilt, maar hoe het eruitziet blijft hetzelfde.

‘Ik lees filosofische romans. Recent heb ik *De Walging* van Sartre gelezen. Dat was qua proza prachtig, maar ook inhoudelijk interessant. Meestal doe ik ongeveer een minuut over een bladzijde, maar nu heb ik over twintig bladzijden een uur gedaan, omdat het zo'n rijke en af en toe ingewikkelde tekst was. ‘Ik maak ook aantekeningen tijdens het lezen in de marges en ik onderstreep heel wat. Dan schrijf ik op wat ik denk dat het betekent en kom er soms later op terug. Als ik hetzelfde sentiment later in de roman terugvind, leg ik die verbinding weer en zeg ik: “Aha zie! Ik heb het goed voorspeld.” Dat maakt het lezen heel leuk en interactief. Ik denk ook dat je een tekst dan beter tot je neemt.’

Schrijf je zelf ook?

‘Daar ben ik het afgelopen jaar mee begonnen: gedichten, een kort verhaal, een paar toneelscènes. Samen met een studiegenoot werk ik aan het oprichten van een nieuwe stroming in het literaire landschap genaamd: De Dertigers. We heten zo omdat we nu nog niet gepubliceerd worden maar over een paar jaar wel en dat zal 2030 zijn. We pleiten voor meer absurdisme in de literatuur en de media, een soort contrabeweging van de autofictie die nu populair is.’

COLUMN | GISELLE MARIA TIMMERS

Niemand weet waar de boei in onze kelder vandaan komt

Ik had net mijn eerste college en we bespraken het korte verhaal ‘The Garden Party’ van Katherine Mansfield, uit 1922. Een rijke familie maakt de tuin klaar voor al hun vrienden. Er komt een feesttent, een band, en overal staan bloemen. De kok maakt honderden soesjes en de dochters kiezen hun mooiste hoeden uit.

In de fictieve tuin ligt een vijver en een tennisbaan. Zelf heb ik geen vijver of tennisbaan, maar dat mijn studentenhuis een achtertuin heeft voelt als een grote luxe.

Voor de zomer besloten ook mijn huisgenoten en ik de tuin klaar te maken voor al onze vrienden. We zetten de kapotte fietsen en gescheurde plastic tuinstoelen

bij het grofvuil, verwijderden jaren aan onkruid, klimop en herfstblaadjes en begonnen aan de enorme hoeveelheid lege bierkratten: een stapel bij de achterdeur, twee stapels in het fietsenhok, op de borders en nog meer verstopt onder de veranda. De huisgenoten die de kratten ooit kochten, waren allemaal allang weg, maar de achterblijfselen van hun feesten zaten die van ons in de weg. We laadden de kratten in een boodschappenwagentje: een op het rekje bij je voeten, een stapel van drie en een stapel van twee in de kar. Zes kratten waren net niet te zwaar of instabiel om mee naar de supermarkt te rijden.

Vanaf de tweede rit werden we herkend door een medewerker bij het zelfscanplein. Bij de derde rit lachte ze ons tegemoet en vroeg hoe we aan zoveel bierkratjes kwamen. Na de vierde rit omhelsde ze ons om te vieren dat we 85 euro aan statiegeld hadden opgehaald. Zij was onder de indruk, wij waren uitgeput. In ons huis wonen duidelijk al decennia studenten. Op mijn wc hangen stickers voor feesten uit 2002 en

2003, een krantenknipsel uit 2001 en een bonnetje voor 40 biertjes en een tosti van een café dat al meer dan vijftien jaar dicht is.

In de kelder liggen oude banken, opblaasbedden, fotoalbums, een konijnenhok, een kapotte spiegel en een groene boei. De boei is anderhalve meter lang. Hij is van boven bol en heeft een spitse kant met een ijzeren schakelketting eraan.

Niemand weet waar die vandaan komt: de boei was er altijd al. Het lukt mij niet om het zware ding te verplaatsen, dus hoe die hier heeft kunnen belanden is een raadsel. Tijdens feestjes nemen we gasten soms mee om onze boei te bekijken. Daar zijn ze altijd van onder de indruk.

De mensen die hier hebben gewoond, hebben hun sporen achtergelaten. Ik volg die sporen, wis ze soms uit, of leg er iets naast. Op het toilet hangen nog meer stickers en in de tuin is ruimte voor feestjes.

Oude verhalen vormen een basis voor nieuwe. Wil ik de literatuur van nu begrijpen, dan heb ik ook het verhaal uit 1922 nodig. Wil ik in dit huis van nu wonen, dan ontkom ik niet aan bierkratjes uit 2022.

Giselle Maria Timmers studeert literatuur-wetenschap

‘Op de wc hangt een bonnetje voor 40 bier en een tosti van een café dat al vijftien jaar dicht is’